

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

No6(5)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 548 sahifa,
16-iyun, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Tinglovchilarga axloqiy-estetik tarbiya berishda notiqlik madaniyatini shakllantirishning samaradorlik ko'rsatkichlari	10
<i>Fazliddin Abdunabiyevich Abdurazaqov</i>	
Professor-o'qituvchilarning ilmiy-pedagogik salohiyatini xalqaro mezonlar asosida rivojlantirish yo'llari	15
<i>Maxmudov Qudratbek Shavkat o'g'li</i>	
Orfografik kompetensiyaning mohiyati va boshlang'ich sinflarda shakllanish bosqichlari	21
<i>Abduvaliyeva Nodira Alisherovna, Mo'minjonova Gulnoraxon Abdupatto qizi</i>	
Tabiiy fanlarni o'qitishda uch o'lchamli vizualizatsiyalarning boshlang'ich ta'limdagi ahamiyati	25
<i>Nabijonova Feruza Valijon qizi</i>	
Loyiha texnologiyasi asosida bo'lajak o'qituvchilarda ijtimoiy tashabbuskorlikni rivojlantirish mazmuni	28
<i>O'rinova Nilufar Muxammadovna</i>	
Sinfdan tashqari o'qish darslarida badiiy asar bilan ishlashning kompetensiyaviy yondashuv asosidagi metodikasi	32
<i>Qilichova Billura Yorqinxuja qizi, Homidov H. K.</i>	
Kasbiy-kommunikativ madaniyat fenomenining pedagogik talqini va rivojlanish tendensiyalari	37
<i>Tashpulatova Nodira Olimjon qizi</i>	
Tabiiy fanlarni o'qitishda kompetensiyaviy yondashuv	41
<i>Umbarova Nasiba Xolboy qizi</i>	
Xorijiy tillarni o'rganishda shaxs nutqining shakllanishida psixolingvistikaning ahamiyati	44
<i>Ahmedov Shavkat Asadilloevich, Ataboev Navruz Ilhombek o'g'li</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida matnni tushunish va tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasi (PIRLS dasturi misolida)	47
<i>Abduraxmanova Charos Burxanovna</i>	
Lesson Planning in English Language Teaching at Technical Universities	51
<i>Aitbaeva Nursuliu Tairbekovna</i>	
Lingvistik intellekt asosida individual o'qitish yondashuvining samaradorligi	55
<i>Allanazarova Sadoqat Azimovna</i>	
Xorij tadqiqotlarida zamonaviy oila transformatsiyasida farzandlar taraqqiyotining ijtimoiy-psixologik asoslari	59
<i>Bo'riyeva Mahbuba Shavkatovna</i>	
Теоретико-методологические подходы к изучению эмоциональных концептов в литературе: (на материале английских и немецких фразеологизмов)	63
<i>Сайёра Улашевна Тагаева, Азиза Анкаевна Уразкулова</i>	
The Importance of Forming a Schedule for High School Students	67
<i>D. T. Atabayeva, X. I. Abduraymova</i>	
Milliy cholg'u ansambllari orqali o'quvchilar musiqiy dunyoqarashini shakllantirish	70
<i>Dadamirzayeva Gulshanoy To'lanjon qizi</i>	
Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida ma'naviy-axloqiy tarbiyaga yondashuvning texnologik xususiyatlari ...	75
<i>Jumanov Sherzod Saloyevich</i>	
Adabiyot darsliklari uchun yangi o'zbek adabiyoti namunalarini saralashning ilmiy-metodik asoslari	78
<i>Musaboyeva Zulfira Iqboljon qizi</i>	
Maktab geometriyasida ko'pyoqlilar mavzusini o'rganishning innovatsion usullari	83
<i>Pirlepesov Umrbek Baxtiyor o'g'li</i>	
Generativ AI vositalarining mustaqil ta'lim jarayonidagi didaktik funksiyalari	86
<i>Qahramonova Xumora Qahramonovna</i>	
O'quvchi-sportchilar uchun individual mashg'ulot yuklamalarini avtomatik rejalashtirish va optimallashtirish imkoniyatini yaratish ahamiyati	91
<i>Qosimov Faxriddin Jo'raqulovich</i>	

Когнитивный диссонанс как социально-психологический феномен в контексте высшего образования: теоретический анализ	95
Мансурова Гульмира Рафазловна	
Регуляторный произвол или необходимый порядок? Влияние новых регуляторных механизмов на свободу расследовательской журналистики	101
Рауфова Озода	
Qizlar tarbiyasida mahalla–oila–maktab hamkorligi mexanizmlari	105
Choriyeva Dildora Ismat qizi	
Oliy ta'lim muassasalarida jismoniy tarbiya mashg'ulotlarini individuallashtirishning samaradorligi: kompetensiyaviy yondashuv asosida	109
Tangriyev Abdulkarim Tovashevich	
O'qish savodxonligi darslarida matn bilan ishlash orqali o'quvchilarda muammoli vaziyatlarni hal etish ko'nikmalarini rivojlantirish texnologiyasi.....	114
Boymurodova Nodirabegim Bahodir qizi	
Raqamli transformatsiya sharoitida STEAM ta'limi orqali talabalarda tanqidiy fikrlash kompetensiyasini shakllantirish	120
Kozimova Mehriniso Akbarali qizi	
Oliy ta'limda kvest texnologiyasi yordamida fizika fanining murakkab tushunchalarini o'zlashtirish samaradorligini oshirish metodikasi.....	125
O'rinboyeva Kumushoy Sultonbek qizi	
Tasvirlarga raqamli ishlov berish texnologiyalari va ularning amaliy qo'llanilishi	129
Sharipov Nodir Botir o'g'li	
Management of Medical Emergencies in Outpatient Dental Clinics.....	133
Adurazzoqov Kamoliddin, Umarov Maruf, Buzrukhoda Javohir	
Psixologik farovonlikning asosiy komponentlari, ta'sir qiluvchi omillar va zamonaviy baholash usullari	138
Aliyev Samariddin Murotali o'g'li	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqiy kompetensiyasini rivojlantirishning ilmiy-nazariy asoslari	142
Boymurodova Sadoqat Istam qizi	
O'zbekiston Respublikasi ta'lim tizimi.....	146
Gadoymurodova Kamola Sunnatulloevna	
Oilada bola tarbiyasining ahamiyati va uning shaxs kamolotiga ta'siri	151
Galdiyeva Mehribon Durdiyevna, Oilimova Mushtariy Xaydarali qizi	
Art-pedagogika vositasida boshlang'ich sinf o'quvchilarida estetik dunyoqarashni shakllantirishning pedagogik ahamiyati	154
Gulboyev Akbar Tuxtyayevich	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ma'naviy tadbirlar orqali vatanparvarlik tuyg'usini shakllantirish	158
Homidov Husniddin Kupaysinovich, Yusupova Gulzor Yunusjon qizi, Norbekova Sevinch Musurmon qizi	
Bone-Grafting Materials in Oral Surgery: Classification, Biological Properties, and Clinical Application	161
Jumaqulova Mashhura Alishevovna, Buzrukhoda Javohir Davronovich	
Mediatsiya va o'qib tushunish kompetensiyasi o'rtasidagi o'zaro aloqadorlik	166
Karimova Dilyoraxon Raximjon qizi	
Using STEM Technologies to Foster Rational Thinking in the Dentistry	169
Khonimqulov Javlon, Burkhonova Zarafuz	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini montessori metodikasi vositasida til o'rganish ko'nikmalarini shakllantirish usullari modeli.....	173
Mahbuba Yusupova Rustam qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda tayanch kompetensiyalarni integrativ yondashuv asosida shakllantirish metodikasining samaradorligi.....	177
Nasimova N. Q.	
Analysis of Scanning Techniques Used in Orthodontic Dentistry	182
Nasrullayev Javlonbek Ta'atonovich, Rahimberdiyev Rustam Abdunosirovich	
Zamonaviylik - ta'lim konsepsiyasida asosiy mezon sifatida	187
Ochilova Gulnoza Odilovna	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS	O'qish savodxonligi darslarida xalq og'zaki ijodidan foydalanish metodikasi 191 Qahhorova Sojida Bahodir qizi, Zokirov Javoxir G'aybullo o'g'li	191
	Diqqat va xotira jarayonlarida raqamli texnologiyalarning roli 196 Salomova Nargiza Sattorovna	196
	Talabalarda kasbiy refleksiya rivojlanishiga ta'sir etuvchi psixologik omillarning empirik tahlili..... 200 Shukurova Nargiza Ikramovna	200
	Gimnastikachi qizlarda egiluvchanlik jismoniy sifatini rivojlantirish jarayonida shikastlanishlarning oldini olish 205 Sultanova Musharafxon Xudoyqul qizi	205
	Maktabgacha katta yoshdagi bolalarda ekologik bilimlarni raqamli texnologiyalar yordamida rivojlantirish... 210 Sayfetdinova Dildora Ikramitdinovna	210
	Maktabgacha yoshdagi bolalarning rivojlanishida shaxsga yo'naltirilgan texnologiyalardan foydalanishning o'ziga xos xususiyatlari, imkoniyatlari va yo'nalishlari 216 Uralova Nurxon Maxadovna	216
	Naqshbandiya qadriyatlarini bo'lg'usi o'qituvchi shaxsini shakllantirishdagi o'rni..... 220 Xalmuxamedova Maxbuba Aslanovna	220
	Boshlang'ich ta'limda raqamli texnologiyalardan foydalanishning ilmiy-metodik asoslari 223 Xo'jamberdiyeva Maftuna Norqobilovna, Sanaqulova Sevinch Baxtiyor qizi	223
	Developing Logical Thinking via the Use of STEM Technology 226 Yarmuhammedov Nabijon Navruzovich, Burkhonova Zarafuz	226
	Jismoniy tarbiya darslarida innovatsion metodlardan foydalanishning ahamiyati 229 Yo'ldoshboyeva Zulfiya Ravshan qizi, Jumayev Abdilxakim Turdiyevich	229
	Значение предмета физического воспитания и спортивной метрологии в физическом воспитании молодежи 233 Маматкулов Равшанжон Солижонович	233
	Аксиологические аспекты диалога культур в романе Сухбата Афлатуни "Рай Земной" 237 Чернова Татьяна Алексеевна, Худойназаров Сардорбек	237
	Maktab boshqaruvida ilmiy asoslangan yondashuvlarni joriy etishning pedagogik shart-sharoitlari..... 240 Akbutayeva Gulasal Uzoq qizi	240
	Features of Verbal and Non-Verbal Communication in Teaching Foreign Languages in Higher Education Institutions 248 Gulnoza Aslamovna Azimkulova	248
	Chaenomeles Japonica (Thunb.) Lindl. Ex Spach mevalaridan ajratib olingan polifenol va pektin komplekslarining ichak mikrobiotasi, oksidlovchi stress va immun javobga ta'sirini molekulyar-biologik usullar asosida tadqiq etish 251 Ergasheva Nigora G'ayratovna	251
	Contemporary Linguodidactic Trends in Teaching English in Higher Education 259 Khudoyarova Ziyoda Maratovna	259
	Yuqori sinf o'quvchilarida tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishning muammo va imkoniyatlari..... 264 Layloxon Xabibullayeva Tursunali qizi	264
	Raqamli sport pedagogikasi va bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini rivojlantirish omillari..... 269 Matvapayev Azizbek Gaibnazar o'g'li	269
	Sun'iy intellektga qaramlik: raqamli addiksiya evolyutsiyasining yangi bosqichi 273 Mo'minxo'jayeva Zuhra Alimjon qizi	273
	Linguo-Cognitive Modeling of The Relationship Between Life and Death In Literary Texts: a Comparative Analysis (Based on 20 th -Century English and Karakalpak Works)..... 279 Najimova Perizad Arslanbay qizi	279
	Talabalar intellektual qobiliyatini rivojlantirishning didaktik imkoniyatlari 283 Shodiyeva Charos Ravshan qizi	283
	Ta'limiy o'yinlar vositasida ko'zi ojiz bolalar nutqidagi kamchiliklarni korreksiyalashga qaratilgan mashg'ulotlarining asosiy bosqichlari 286 Xaytova Farida Kuchkarovna	286

Raqamli va an'anaviy o'qish: qiyosiy tahlil.....	292
<i>Mashrapova Sevara Xabibovna</i>	
Mustahkam oila qadriyatlari va ularning zamonaviy jamiyat rivojiga ta'siri.....	296
<i>Soyibova Bonu O'tkir qizi</i>	
Sog'lom turmush tarzini shakllantirishning pedagogik mohiyati	301
<i>Xoliqov Farxod Karomatillo o'g'li</i>	
Boshlang'ich ta'limda raqamli texnologiyalar: sun'iy intellekt vositalaridan oqilona foydalanish metodikasi...	305
<i>Aminov Shavkatjon Sobir o'g'li, Abdusattarova Muhlisaxon Foziljon qizi, Berdiyaroova Jasmena Sherzodjon qizi</i>	
Boshlang'ich tayyorgarlik bosqichidagi dzyudochilarda koordinatsion qobiliyatlarni shakllantirishning samarali vositalari	311
<i>Jumanova Iroda Shokirjon qizi</i>	
Mediatsiya va o'qib tushunish kompEtensiyasi o'rtasidagi o'zaro aloqadorlik.....	315
<i>Karimova Dilyoraxon Raximjon qizi</i>	
Xorijiy tillarda yozma ish turlarini o'rganishning o'ziga xos jihatlari	319
<i>Omonova Sarvinov</i>	
Can Duolingo Reduce Speaking Anxiety: A Literature-Based Analysis	322
<i>Qodirqulova Ra'no</i>	
Kommunikativ yondashuv asosida o'quvchilarning chet tilida muloqot qilish ko'nikmalarini takomillashtirish	326
<i>Sa'dullayeva Shahzoda Nuriddin qizi</i>	
Zamonaviy psixologning kasbiy kompetensiyasi: krizisli vaziyatlarda ishlash texnologiyalari.....	330
<i>Shirinov Otobek Tualovich</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning rivojlanishida shaxsga yo'naltirilgan texnologiyalardan foydalanishning o'ziga xos xususiyatlari, imkoniyatlari va yo'nalishlari	333
<i>Uralova Nurxon Maxadovna</i>	
Иммерсивные технологии в обучении русскому языку как иностранному: современные подходы и перспективы	337
<i>Абдусаламова Адиба Каримджановна</i>	
Инновационная методика интенсивного обучения студентов филологического направления русскому языку в сопоставлении с узбекским языком	340
<i>Касимов А. Б.</i>	
Basketbolchilarning jamoaviy texnik harakatlarini takomillashtirish.....	344
<i>Mirzayev Xusniddin Abdusattor o'g'li</i>	
Boshlang'ich sinflarda zamonaviy o'qitish usullari.....	348
<i>Alimjanova Matlyuba Yunusovna</i>	
Socio-Psychological Mechanisms of Child Protection From Violence: International Experience and the Practice of Uzbekistan.....	351
<i>Ganiev Maksudjon Najim ugli</i>	
Malaka oshirish jarayonida maktab o'qituvchilarining metodik kompetentligini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari	357
<i>Gafforova Sarvinov Asrorovna</i>	
Chap qo'li yetakchi o'quvchilarni o'qitishda neyropedagogik yondashuvning pedagogik mohiyati va asosiy tushunchalari	361
<i>Rashidov Abduaziz Abduvali o'g'li</i>	
XIX asr oxiri – XX asr boshlarida jadidchilik harakatining Qashqadaryoga kirib kelishi va uning ta'lim tizimiga oid tarixiy-pedagogik ildizlari	369
<i>Sulaymonova Nilufar O'tkir qizi</i>	
Снижение коммуникативной тревожности студентов-филологов средствами театральных упражнений в обучении немецкому языку	372
<i>Галиуллов Марат Анварович</i>	
Педагогические условия совершенствования дидактических моделей обучения студентов в цифровой образовательной среде	376
<i>Рахматова Нигина Исломовна</i>	

O'smirlarda internet tobeligi namoyon bo'lishining shaxs xususiyatlariga ta'siri.....	380
<i>Djuxonova Noxida Xayotjonovna</i>	
Tarix darslarida "Educaplay" interaktiv o'yinlaridan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari.....	384
<i>Eshankulova Ma'mura Davlatovna</i>	
Yangi O'zbekistonda nogironligi bo'lgan shaxslarning ijtimoiy faolligini ta'minlash: falsafiy tahlil va milliy dastur istiqbollari	388
<i>Jurayeva Mushtariy Muxaydinovna</i>	
"Neyropsycore / Bo'g'irsoq" kompyuterlashtirilgan dasturi asosida 6-9 yoshli bolalarda eshituv-so'z-mantiqiy xotirani rivojlantirish samaradorligi.....	392
<i>Mirzajonova Eleonora Topvoldiyevna</i>	
Texnika oliy ta'limida o'qitishning metodologiyasi: zamonaviy yondashuvlar va samarali pedagogik texnologiyalar	395
<i>Numonjonov Shoxzodbek Dilshodjon o'g'li</i>	
Raqamli ta'limda fizika o'qitish metodikasini takomillashtirish modeli	401
<i>Sh. A. Saidova, J. J. Kamolov</i>	
Tanqidiy fikrlash ko'nikmalarining yozuv kompetensiyasini shakllantirishdagi o'rni.....	410
<i>Jo'rayeva Zuhra Kamoliddin qizi</i>	
Integrativ o'qitish samaradorligini oshirishning pedagogik shart-sharoitlari mazmuni.....	414
<i>Kamola U. Mirzayeva</i>	
Oliy ta'lim tizimida dasturiy-konseptual modellashtirishning epistemologik va metodologik asoslari	419
<i>Muydinjonov Ziyodjon Rafiqjon o'g'li</i>	
Imom G'azzoliyning farzand tarbiyasiga oid qarashlarini zamonaviy pedagogikaga joriy etish shart-sharoitlari.....	423
<i>Nabiyeva Aziza Komil qizi</i>	
Parsial o'quv dasturlarining pedagogik mazmuni, tuzilishi va boshlang'ich ta'lim metodikasidagi nazariy asoslari	429
<i>Saydillayeva Mehrnaz Bahodir qizi</i>	
FabLab va MakerSpace texnologiyalari asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida texnik ijodkorlikni shakllantirish metodikasi	434
<i>Xudaykulova Saida Zakirovna</i>	
The Role of Qualified Teachers in Students' Career Choices.....	441
<i>Karimov Dostonjon Karimovich</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida zoologiya fanini mediatexnologiyalardan foydalanib o'qitish shart-sharoitlari	446
<i>Kalandarova Dilnoza Samandarovna</i>	
Koxlear implantatsiyadan keyingi bolalarni oila muhitida eshituv-bilish rehabilitatsiyalash strategiyalari va ularning samaradorligi	451
<i>Amatjanova Moxinur</i>	
Fanlararo yondashuv asosida ta'lim jarayonida ma'naviy-axloqiy qadriyatlarni tarbiyalash metodikasi	455
<i>Anorboyev Bekmurod Dilmurod o'g'li</i>	
Koxlear implantli bolalarni inklyuziv ta'limga moslashtirishning pedagogik shart-sharoitlari	459
<i>Atamirzayeva Zebunniso Baxtiyor qizi</i>	
Globallashuv va raqamli jamiyat sharoitida umummadaniy kompetentlik tushunchasining transformatsiyasi	464
<i>Baydjanova Dinora Karimovna</i>	
Akmeologik yondashuv asosida pedagoglarning kasbiy intellektual salohiyatini rivojlantirish	469
<i>Boltayeva Qambar Abdullayevna</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishning konseptual asoslari	474
<i>Egamberdiyev Oyatillox Alisher o'g'li</i>	
Global ta'lim makonida raqamli kompetentlikni rivojlantirish: zamonaviy muammolar va innovatsion yechimlar	478
<i>Fazilova Zumrad Axmadovna</i>	
Immunitet tizimining yaxshi rivojlanishida jismoniy mashqlarning o'rni va ahamiyati	481
<i>Jurayev Bobomurod Ramazonali o'g'li</i>	

Project-Based Learning in Professional Education	485
<i>Mukhtarova Nozima Kuchkarovna</i>	
Yuqori sinf o'quvchilarida axborot iste'moli madaniyatini rivojlantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari	488
<i>Muxammadiyev Baxtiyor Jurayevich</i>	
Texnika oliy ta'limida o'qitishning metodologiyasi: zamonaviy yondashuvlar va samarali pedagogik texnologiyalar	493
<i>Numonjonov Shoxzodbek Dilshodjon o'g'li</i>	
Boshqa sohalardagilarga ingliz tilini o'rgatishda innovatsion texnologiyalar	499
<i>Sardorova Mashxura Maxsudbekovna</i>	
Loyihaviy ta'lim texnologiyasining o'quvchilar mustaqil o'quv-izlanish faoliyatini rivojlantirishdagi pedagogik imkoniyatlari	502
<i>Suyunova Marjona Xudoyshukur qizi</i>	
Individual Diagnosis of Genre and Spelling Errors in Mother Tongue Lessons Through AI Programs.....	506
<i>Tukhtayeva Muqaddas Olimovna</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda huquqiy kompetentlikni rivojlantirishning nazariy va konseptual asoslari	510
<i>Xolmatov Oybek Orifovich</i>	
The Role of a Rubric in Assessing the English Skills of Learners with Visual Impairments	514
<i>Sharipova Yoqut Quدراتillayevna</i>	
Сущность, структура и содержание конфликтологической компетентности как компонента профессиональной культуры будущего педагога	518
<i>Мирзабдуллаева Дилхумор Эркиновна</i>	
Мнемотехника как средство формирования устной речи детей дошкольного возраста на занятиях английского языка	523
<i>Исроилова Шохсанам Учкунчон кызы, Мирзатова Гульшода Худойбердиевна</i>	
Социоэкономические факторы, влияющие на состояние психологического здоровья личности	529
<i>Собиров Абдулазиз Абдурозикович</i>	
Maktabgacha ta'lim jarayonida kriptologik yondashuv vositasida ijodiy intellektni shakllantirish texnologiyasi	533
<i>Munisa Topilova Miravzalovna</i>	
Проектирование интеллектуальных систем управления и разработка их программного обеспечения	536
<i>Холматов Камолиддин Икромиддинович</i>	
Metacognitive Approaches in Error Correction: Methods and Pedagogical Technologies for Developing Metacognitive Competence in Future German Language Teachers	539
<i>Khasanova Ozodakhon Kurvonali kizi</i>	
Informatikaning nazariy asoslari fanining mazmuni va unga qo'yilgan me'yoriy-huquqiy talablar.....	544
<i>Shirinov Feruzjon Shuxratovich, Yuldasheva Gulsanam Odiljon qizi</i>	

AKMEOLOGIK YONDASHUV ASOSIDA PEDAGOGLARNING KASBIY INTELLEKTUAL SALOHIYATINI RIVOJLANTIRISH

Boltayeva Qambar Abdullayevna
 BuxDU mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada zamonaviy ta'lim jarayonida pedagoglarning kasbiy intellektual salohiyatini rivojlantirish masalalari kognitiv yondashuv asosida tahlil qilingan. Unda kognitiv yondashuvning pedagog faoliyatidagi o'рни, o'qituvchining bilim olish, mustaqil fikrlash, muammoli vaziyatlarni hal etish, innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo'llash kompetensiyalarini rivojlantirishdagi imkoniyatlari yoritilgan. Shuningdek, pedagoglarning kasbiy intellektual salohiyatini shakllantirishning asosiy mezonlari, zamonaviy o'qituvchiga qo'yilayotgan talablar hamda xalqaro tajribalar tahlil qilingan. Tadqiqot natijasida kognitiv yondashuv asosida tashkil etilgan kasbiy rivojlanish jarayoni pedagoglarning ijodiy fikrlashi, raqamli kompetensiyasi va pedagogik mahoratini oshirishga xizmat qilishi asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: kognitiv yondashuv, kasbiy intellektual salohiyat, pedagogik kompetensiya, zamonaviy o'qituvchi, innovatsion texnologiyalar, raqamli ta'lim, kasbiy rivojlanish, pedagogik mahorat, tanqidiy fikrlash, kompetensiyaviy yondashuv.

Abstract: This article analyzes the issues of developing teachers' professional intellectual potential in the modern educational process based on the cognitive approach. It highlights the role of the cognitive approach in pedagogical activity and its opportunities for developing teachers' competencies in knowledge acquisition, independent thinking, problem-solving, and the application of innovative pedagogical technologies. The study also examines the main criteria for shaping teachers' professional intellectual potential, the requirements imposed on modern educators, and relevant international experiences. The findings substantiate that a professional development process organized on the basis of the cognitive approach contributes to enhancing teachers' creative thinking, digital competence, and pedagogical mastery.

Key words: cognitive approach, professional intellectual potential, pedagogical competence, modern teacher, innovative technologies, digital education, professional development, pedagogical mastery, critical thinking, competency-based approach.

Аннотация: В данной статье на основе когнитивного подхода проанализированы вопросы развития профессионального интеллектуального потенциала педагогов в современном образовательном процессе. Освещены роль когнитивного подхода в педагогической деятельности, а также его возможности в развитии компетенций учителя, связанных с получением знаний, самостоятельным мышлением, решением проблемных ситуаций и применением инновационных педагогических технологий. Кроме того, рассмотрены основные критерии формирования профессионального интеллектуального потенциала педагогов, требования, предъявляемые к современному учителю, а также международный опыт в данной области. По результатам исследования обосновано, что процесс профессионального развития, организованный на основе когнитивного подхода, способствует развитию творческого мышления педагогов, их цифровой компетентности и педагогического мастерства.

Ключевые слова: когнитивный подход, профессиональный интеллектуальный потенциал, педагогическая компетентность, современный учитель, инновационные технологии, цифровое образование, профессиональное развитие, педагогическое мастерство, критическое мышление, компетентностный подход.

KIRISH

Hozirgi kunda informatsion texnologiyalar tez rivojlanib borishi, global o'zgarishlar va yangi pedagogik konsepsiyalarning paydo bo'lishi zamonaviy o'qituvchi uchun yangi talablar qo'yimoqda. Ta'lim sifati va samaradorligiga yangicha qarash, zamonaviy kompetensiyaviy yondashuvlar, ya'ni o'quvchilarning olgan bilimlarini real hayotiy vaziyatlarda qo'llash, ijodiy va mantiqiy fikrlash ko'nikmalarini baholash va rivojlantirish, ta'limda tub islohotlar va burilishlarga sabab bo'ladigan strategik qarorlar qabul qilish uchun zarur ma'lumotlarni olish imkoniyatlari yaratilmoqda. O'zbekistonda ta'lim sifati va samaradorligini oshirish, uni xalqaro tajribalar darajasiga olib chiqish, o'quvchilarni hayot bilan bog'liq bilimlar bilan qurollantirish yo'lida jahon talablariga mos milliy ta'lim dasturlarini yaratish ishlari bosqichma-bosqich amalga oshirilmoqda.

O'zbekiston Respublikasi "Xalq ta'limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish" konsepsiyasiga ko'ra, davlat ta'lim standartlari kompetensiyaviy yondashuvga asoslanganligi, o'qitish va baholash metodlari, darsliklar hamda boshqa o'quv materiallarining tubdan yangilanib borayotganligi, o'quvchilarda tanqidiy fikrlash, axborotni mustaqil izlash va tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantirishni ta'minlovchi tizim yaratilganligi, o'qituvchidan yuqori darajadagi kasbiy mahorat va intellektual salohiyatni talab qilayotganligi dolzarb muammolardan biridir. Mazguga oid tadqiqotimizda pedagoglarning kasbiy intellektual salohiyatini kognitiv yondashuv asosida takomillashtirishning ahamiyati, afzalliklari, o'qituvchining pedagogik mahoratini oshirishdagi o'rni hamda "kognitiv yondashuv", "kasbiy intellektual salohiyat" tushunchalarining izohlari haqida o'z mulohazalarimizni bildirishni lozim topdik (1-jadvalga qarang).

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Pedagoglarning kasbiy intellektual salohiyatini rivojlantirish masalasi pedagogika, psixologiya va akmeologiya fanlarida muhim ilmiy yo'nalishlardan biri sifatida o'rganib kelinmoqda. Mazkur muammoning nazariy asoslari shaxsning kasbiy kamoloti, intellektual rivojlanishi hamda pedagogik faoliyat samaradorligini oshirish bilan bog'liq ilmiy qarashlarda o'z aksini topgan.

Akmeologiya fanining asoschilaridan biri hisoblangan A.A. Derkach insonning kasbiy yetuklikka erishish jarayonini o'rganar ekan, kasbiy muvaffaqiyatning asosiy omili sifatida intellektual salohiyat, ijodkorlik va o'z-o'zini rivojlantirish qobiliyatlarini ko'rsatadi. Uning fikricha, pedagogning kasbiy mahorati uzluksiz o'zini takomillashtirish jarayonida shakllanadi.

N.V. Kuzmina pedagogik faoliyat samaradorligini ta'minlovchi omillarni tahlil qilib, o'qituvchining kasbiy kompetentligini uning bilimlari, pedagogik qobiliyatlari va refleksiv faoliyati bilan bog'laydi. Tadqiqotchining ta'kidlashicha, pedagogning kasbiy rivojlanishi intellektual salohiyatning muntazam oshib borishini talab qiladi.

L.S. Vygotskiy shaxs rivojlanishining ijtimoiy-madaniy nazariyasida bilimlarni egallash va tafakkur rivojlantirishida ijtimoiy muhitning muhim ahamiyatga ega ekanligini asoslab bergan. Uning qarashlari pedagoglarning kasbiy intellektual salohiyatini rivojlantirishda hamkorlik, refleksiya va mustaqil fikrlashning ahamiyatini yoritishda metodologik asos bo'lib xizmat qiladi.

J. Piaget tomonidan ishlab chiqilgan kognitiv rivojlanish nazariyasida inson tafakkurining bosqichma-bosqich rivojlanishi tahlil qilingan. Olimning fikricha, bilimlarni o'zlashtirish jarayoni faol kognitiv faoliyat natijasida yuzaga keladi. Ushbu yondashuv pedagoglarning intellektual salohiyatini rivojlantirishda mustaqil ta'lim va ijodiy izlanishlarning ahamiyatini ko'rsatadi.

Mamlakatimiz olimlaridan R.H. Jo'rayev, N.A. Muslimov, U.N. Nishonaliyev va boshqa tadqiqotchilar pedagog kadrlarning kasbiy kompetentligini rivojlantirish, innovatsion faoliyatga tayyorlash hamda pedagogik mahoratini takomillashtirish masalalarini o'rganganlar. Ularning ilmiy ishlarida zamonaviy pedagogning kasbiy faoliyatida intellektual salohiyat, kreativ fikrlash va innovatsion yondashuv muhim omil sifatida baholangan.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, akmeologik yondashuv asosida pedagoglarning kasbiy intellektual salohiyatini rivojlantirish masalasi bo'yicha qator ilmiy tadqiqotlar amalga oshirilgan bo'lsa-da, ushbu jarayonni zamonaviy raqamli ta'lim muhiti, kompetensiyaviy yondashuv va uzluksiz kasbiy rivojlanish bilan integratsiyalashgan holda o'rganish dolzarb ilmiy vazifalardan biri bo'lib qolmoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda pedagoglarning kasbiy intellektual salohiyatini rivojlantirishning akmeologik asoslarini o'rganishga qaratilgan nazariy va tahliliy yondashuvlardan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida ilmiy-pedagogik adabiyotlarni tahlil qilish, qiyosiy tahlil, tizimli yondashuv hamda umumlashtirish metodlari qo'llanildi. Shuningdek, pedagoglarning kasbiy rivojlanishi, intellektual salohiyati va akmeologik yondashuvning o'ziga xos xususiyatlari bo'yicha mavjud ilmiy manbalar o'rganildi hamda ularning mazmuni tahlil qilindi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Kognitiv yondashuv pedagogning kasbiy faoliyatini nafaqat mavjud bilimlarni egallash, balki yangi bilimlarni mustaqil ravishda izlash, tahlil qilish va amaliy faoliyatga tatbiq etish jarayoni sifatida qaraydi. Ushbu yondashuvga ko'ra, pedagog doimiy ravishda o'z faoliyatini tahlil qiluvchi, tajribasini baholovchi va yangi pedagogik yechimlarni izlovchi faol subyekt hisoblanadi.

Bugungi kunda o'qituvchidan faqat o'z fanini yaxshi bilish emas, balki axborotlarni saralash, tahliliy fikrlash, pedagogik vaziyatlarga mos qaror qabul qilish, ta'lim jarayonini loyihalashtirish kabi yuqori darajadagi intellektual faoliyat talab etilmoqda. Shu nuqtai nazardan, kognitiv yondashuv pedagog shaxsining intellektual rivojlanishini ta'minlovchi samarali metodologik asoslardan biri hisoblanadi.

1-jadval: “Kognitiv yondashuv” va “Kasbiy intellektual salohiyat” tushunchalari izohi

Kognitiv yondashuv	Kasbiy intellektual salohiyat
Kognitiv yondashuv - bu insonning aql faoliyatini bilim olish, fikrlash, xotira, til o'rganish va tushunish uchun foydalaniladigan bir qator psixologik nazariyalarni va usullarni o'z ichiga oladigan yondashuvdir.	Kasbiy intellektual salohiyat - bu shaxsning o'z kasbida muvaffaqiyatli ishlash uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma, qobiliyat va xususiyatlarining majmui. U shaxsning kasbiy rivojlanishi va o'sishi uchun muhim omil hisoblanadi.

Kognitiv yondashuv insonning aqliy jarayonlarini faol va yaratuvchi jarayon deb hisoblaydi. Bunda inson o'z atrofini faol ravishda o'rganadi, ma'lumotlarni qayta ishlaydi va yangi bilimlarni yaratadi. Kognitiv yondashuvning asosiy xususiyatlari:

- aqlning faol roli - kognitiv yondashuv inson aqli faoliyatini markazga qo'yadi va uning atrof-muhit bilan o'zaro ta'siri hamda yangi bilimlarni hosil qilish jarayonida faol rol o'ynashini ta'kidlaydi.
- bilim olish jarayoni - kognitiv yondashuv bilim olish jarayonini tahlil qilishga e'tibor qaratadi va uni o'qish, eshitish, kuzatish hamda fikrlash kabi turli xil jarayonlarning birlashmasi deb hisoblaydi.
- xotira va ta'lim - kognitiv yondashuv xotira va ta'lim o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganadi hamda xotirani mustahkamlash va ma'lumotlarni samarali saqlash usullarini izlaydi.
- til va fikrlash - kognitiv yondashuv til va fikrlash o'rtasidagi bog'liqlikni tahlil qiladi va til orqali fikrlash jarayonini o'rganadi.
- muammolarni yechish - kognitiv yondashuv insonning muammolarni yechish jarayonlarini o'rganadi va muammolarni samarali yechish usullarini izlaydi.

Pedagoglarning kasbiy intellektual salohiyatini kognitiv yondashuv asosida takomillashtirishning ta'siri ta'lim olish va psixologik rivojlanishda quyidagicha namoyon bo'ladi (2-jadvalga qarang).

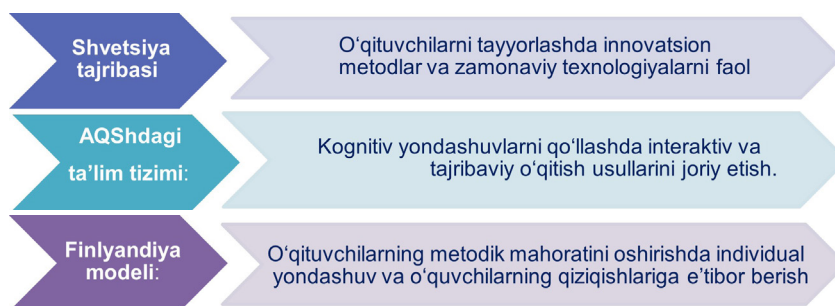
2-jadval: Pedagoglarning kasbiy intellektual salohiyatini takomillashtirishda kognitiv yondashuvning ta'siri

Ta'limda	Psixologiyada
Kognitiv yondashuv ta'lim usullarini yangilashga, o'quvchilarning faol ishtirok etishini ta'minlashga va ta'lim jarayonini ko'proq interaktiv qilishga yordam beradi.	Kognitiv yondashuv inson aqliy faoliyatini chuqurroq tushunishga yordam beradi va turli xil psixologik muammolarni yechish uchun yangi usullarni rivojlantiradi

Pedagoglarning kasbiy intellektual salohiyatini rivojlantirish modeli quyidagi tarkibiy qismlardan tashkil topadi:

1. **Maqsadli komponent** - pedagoglarning intellektual salohiyatini rivojlantirish maqsadini belgilaydi;
2. **Mazmuniy komponent** - kasbiy bilimlar, pedagogik texnologiyalar va innovatsion faoliyat mazmunini o'z ichiga oladi;
3. **Jarayon komponenti** - treninglar, seminarlar, mustaqil ta'lim va amaliy faoliyat orqali amalga oshiriladi;
4. **Baholash komponenti** - pedagogning rivojlanish darajasini aniqlash mezonlari va ko'rsatkichlarini belgilaydi.

Pedagoglar kasbiy intellektual salohiyatini kognitiv yondashuv asosida takomillashtirishga oid turli xil o'quv dasturlari va usullar ishlab chiqilgan. Jumladan, “Bloom's Taxonomy” yoki “Kognitiv o'qitish usullari” kabilar insonning aql faoliyatini o'rganish va tushunish uchun muhim usul sifatida qo'llanilib, pedagoglarning kasbiy rivojlanishida ijobiy natijani ta'minlaydi. Pedagoglar kasbiy intellektual salohiyatini kognitiv yondashuv asosida takomillashtirishdagi xalqaro tajribalarni o'rganish natijasi shuni ko'rsatadiki, ushbu yo'nalishda har bir davlat o'zining ta'lim modeliga ega (1-rasmga qarang).

1-rasm: Xorijiy davlatlarda pedagoglar kasbiy intellektual salohiyatini kognitiv yondashuv asosida takomillashtirishga yo'naltirilgan ta'lim modeli

Finlyandiya, Singapur, Janubiy Koreya kabi rivojlangan davlatlarning ta'lim tizimida pedagoglarning kasbiy rivojlanishiga alohida e'tibor qaratiladi. Ushbu davlatlarda o'qituvchi faoliyati doimiy o'rganish, refleksiya va innovatsion faoliyat asosida tashkil etiladi. Xususan, pedagoglarning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish, mustaqil fikrlash va muammoli vaziyatlarni hal qilish qobiliyatlarini shakllantirish zamonaviy ta'lim siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Kasbiy intellektual salohiyatga ega bo'lgan zamonaviy o'qituvchi bilim va mahorat, shaxsiy va kasbiy xususiyatlar, innovatsiyaga ochiqlik kabi mezonlarga asoslangan quyidagi xususiyatlarni o'zida mujassam etgan bo'lishi kerak:

- o'z fani bo'yicha chuqur bilimlarga ega bo'lishi, yangi ilmiy ishlanmalar va texnologiyalardan xabardor bo'lishi;
- o'quv jarayonini tashkil etish, o'qitish usullaridan foydalanish, talabalarni motivatsiyalash va baholash bo'yicha yuqori malakaga ega bo'lishi;
- zamonaviy informatsion texnologiyalardan foydalanish qobiliyatiga ega bo'lishi;
- internetda ma'lumot izlash, dasturlar va platformalardan foydalanish qobiliyatiga ega bo'lishi;
- o'z faoliyatida ijodiy bo'lishi, yangi usullarni izlashga va qo'llashga tayyor bo'lishi;
- o'quvchilar bilan samarali muloqot qilish qobiliyatiga ega bo'lishi, ularni tinglash, ularga ta'sir ko'rsatish va yordam berish qobiliyatiga ega bo'lishi;
- o'quvchilarning turli xilligini va har bir talabani individual o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olish uchun sabr-toqatli va tushunuvchan bo'lishi;
- o'z faoliyati uchun javobgar bo'lishi va talabalar rivojlanishida o'z rolini tushunishi;
- o'quv jarayonini tashkil etish va o'qitish usullaridan foydalanish bo'yicha chuqur bilimga ega bo'lishi;
- bola psixologiyasi va o'quv jarayonida bolalar bilan ishlash xususiyatlari haqida bilimga ega bo'lishi;
- o'z davlatining ta'lim siyosatini va o'quv dasturlarini yaxshi bilishi hamda ularga mos ravishda o'qitishni tashkil etish qobiliyatiga ega bo'lishi;
- o'qitish jarayonida yangi texnologiyalarni qo'llashga tayyor bo'lishi, o'z bilim va ko'nikmalarini doimiy ravishda yangilashi;
- o'quv jarayonini yaxshilashga qaratilgan yangi pedagogik konsepsiyalarni o'rganishga tayyor bo'lishi.

Zamonaviy o'qituvchi - bu faqat bilim beruvchi emas, balki o'quvchilarning rivojlanishiga yordam beruvchi shaxsdir. U o'z faoliyatida ijodiy bo'lishi, yangi usullarni qo'llashi, o'quvchi va talabalar bilan samarali muloqot qilishi hamda ularning rivojlanishida o'z rolini tushunishi kerak.

Zamonaviy ta'lim tizimida pedagog shaxsining intellektual rivojlanishi nafaqat uning professional faoliyat samaradorligini belgilaydi, balki ta'lim jarayonining sifat ko'rsatkichlariga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi. Chunki o'qituvchi o'z bilimlarini doimiy ravishda yangilab borishi, pedagogik jarayonda yuzaga keladigan muammoli vaziyatlarga ijodiy yondashishi hamda zamonaviy ta'lim texnologiyalaridan samarali foydalanishi zarur.

Kognitiv yondashuv asosida pedagoglarning kasbiy intellektual salohiyatini rivojlantirish jarayoni o'qituvchining bilish faoliyatini faollashtirishga xizmat qiladi. Bunda pedagog tayyor bilimlarni o'zlashtiruvchi emas, balki bilimlarni izlab topuvchi, qayta ishlovchi va yangi pedagogik tajribalar asosida boyituvchi faol subyekt sifatida namoyon bo'ladi. Ushbu jarayon o'qituvchida refleksiv fikrlash, tahliliy yondashuv va mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmalarining shakllanishiga imkon yaratadi.

Kognitiv rivojlanish jarayonida pedagog quyidagi intellektual faoliyat bosqichlarini bosib o'tadi:

- axborotni qabul qilish va anglash - yangi bilim va ma'lumotlarni o'zlashtirish;
- axborotni tahlil qilish - olingan bilimlarni taqqoslash, umumlashtirish va baholash;
- bilimlarni amaliyotga tatbiq etish - pedagogik faoliyatda samarali usullarni qo'llash;
- ijodiy qayta ishlash - mavjud tajribalar asosida yangi metod va texnologiyalar yaratish.

Shu jihatdan kognitiv yondashuv pedagogning kasbiy faoliyatida oddiy bilimdonlikdan yuqori darajadagi intellektual kompetentlikka o'tish imkonini beradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Umuman olganda, pedagoglarning kasbiy intellektual salohiyatini rivojlantirish zamonaviy ta'lim tizimining ustuvor vazifalaridan biridir. Kognitiv yondashuv asosida tashkil etilgan kasbiy rivojlanish jarayoni pedagoglarning mustaqil fikrlash, tahliliy yondashish, innovatsion faoliyat yuritish va raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish imkoniyatlarini kengaytiradi. Shu sababli pedagoglarni tayyorlash va qayta tayyorlash tizimida kognitiv yondashuv elementlarini keng qo'llash, ularning intellektual salohiyatini rivojlantirishga yo'naltirilgan metodik tizimlarni takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Pedagoglarning kasbiy intellektual salohiyatini rivojlantirish uzluksiz va tizimli jarayon bo'lib, u o'qituvchining shaxsiy, kasbiy hamda intellektual rivojlanish omillarining uyg'unligini talab etadi. Kognitiv yondashuv ushbu jarayonda pedagogning fikrlash faoliyatini faollashtiruvchi, bilimlarni mustaqil egallashga yo'naltiruvchi va innovatsion faoliyatga tayyorlovchi samarali vosita sifatida namoyon bo'ladi. Shu sababli zamonaviy pedagoglarni tayyorlash va malakasini oshirish tizimida kognitiv yondashuvga asoslangan metodikalarni keng joriy etish ta'lim sifatini oshirishning muhim shartlaridan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Инновацион таълим технологиялари /Муслимов Н.А., Усмонбоева М.Х., Сайфуров Д.М., Тўраев А.Б. - Т.: "Сано стандарт" нашриёти, 2015. - 81-б.
2. Интерфаол методлар: моҳияти ва қўлланилиши /Мет.қўлл.Тузув.: Д.Рўзиева, М.Усмонбоева, З.Ҳолиқова. - Т.: ТДПУ нашриёти, 2013. - 18-б. 158
3. Историческое сознание российской молодежи /Монография. Под общ. ред. С.В.Алексеева. - М.: Владос, 2015. - С. 18.
4. Историческое мышление //Теория и методология исторической науки. Терминологический словарь. Отв. ред. А.О.Чубарьян. - М.: 2014. - С. 311-313.
5. R.Safarova, G.Khasanova. Organizing an environment for cooperation of students in the educational process (for ensuring the development of the new Uzbekistan society). XVI International Scientific-Practical Conference "Actual Problems of Improving Farming Productivity and Agroecology" (IPFA 2024), E3S Weof Conferences Volume 538,2024.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №6(5)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.